

Q-team MIRT-verkenning

Rivierklimaatpark IJsselpoort

Aan: Opdrachtgeversoverleg en Stuurgroep

Onderwerp: advies Q-team NKO en vervolgproces

Arnhem, 28-03-2018

Geachte leden van het Opdrachtgeversoverleg en de Stuurgroep,

Het Q-team is op 28 maart jongstleden bij elkaar gekomen en is uitgebreid bijgepraat over de stand van zaken van het project, de concept-Notitie Kansrijke Oplossingsrichtingen en het vervolgproces. Op basis van dit gesprek brengen wij u graag advies uit ter ondersteuning van de volgende stappen in het planproces.

Visie: het verhaal Rivier-Klimaat-Park

Belangrijke volgende stap is het opstellen van een visie voor de lange termijn als onderdeel van het koersdocument dat wordt opgesteld. In ons voorgaand advies (20 november 2017) zijn de essenties voor zo'n wenkend perspectief verwoord:

“Het sterk neerzetten van RIVIER vraagt een beweging naar toekomstbestendig, veilig rivierlandschap. Dit hangt voor dit gebied sterk samen met het omhoog brengen van de rivierbodem, verlaging van de zomerkades en rivierverruiming in bredere zin. Dan worden rivierprocessen zodanig beïnvloed dat er wordt toegewerkt naar een duurzamer evenwichtssituatie. Aanpak van rivierbodem, uiterwaarden en zomerkades kan hand in hand gaan met het sterk vergroten van de natuurwaarden in het gebied waardoor de flessenhals in de ecologische verbinding wordt aangepakt.

KLIMAAT is in deze context dé maatschappelijke urgentie van dit moment. Het duurzaamheidsaspect moet dan echter sterker worden belicht en kan worden gekoppeld aan de verbindende functie en de robuustheid van de rivier. Maar met rivierverruiming wordt alleen klimaatadaptatie geadresseerd. Dat wettigt de naam klimaatpark onvoldoende. Het is dan ook aan te bevelen om in te spelen op energietransitie-initiatieven, bijv. in de vorm van warmte-koudeopslag (diepe plassen) of andere vormen van energieopslag of –winning. Klimaatadaptatie en –mitigatie in brede zin benutten en neerzetten als leidmotief; anders is het te verkiezen om het woord klimaat maar te schrappen en (eerlijker) van rivierpark te spreken.

Met het PARK wordt de verbinding met de stedelijke omgeving gelegd. Dit vraagt om het recreatief doorontwikkelen van verbindingen tussen rivier, stad en Veluwe en om het realiseren van hoge kwaliteit. Dan krijgen de uiterwaarden de beoogde parkfunctie voor Arnhem en omliggende dorpen aan weerszijden van de IJssel. Hier zijn zinvolle combinaties tussen recreatie- en

natuurverbindingen denkbaar om de snelwegbarriere tussen Veluwe en uiterwaarden te slechten. De ervaring van Ruimte voor de Rivier leert dat een stedelijke context een belangrijke succesfactor is voor integrale gebiedsontwikkeling bij rivieropgaven.

Als het lukt om om de puzzel RIVIER+KLIMAAT+PARK te leggen, dan kan dit het wenkend perspectief zijn dat het project 'ziel' gaat geven. Wellicht een nationaal rivierdeltapark van Europese allure inclusief bijpassende economische activiteiten en werkgelegenheid."

Bij de visie hoort een **ruimtelijk ontwerp**. Dit ontwerp moet de essenties van de visie Rivier-Klimaat-Park vertalen in een ruimtelijk kaartbeeld voor de lange termijn. Niet een in beton gegoten blauwdruk van hoe het precies moet worden, maar vooral inspiratie voor hoe het duurzaam kan.

Om tot een ruimtelijk ontwerp te komen is een positionering van IJsselpoort (plangebied) in een ruimere context (studiegebied) onontbeerlijk. Dit is enerzijds van belang om de unieke kernkwaliteiten van deze locatie inzichtelijk te maken – de poort van de IJssel als ecologische en landschappelijke hoofdstructuur op de gradiënt naar de Veluwe met de kenmerkende bekenstructuur, in de nabijheid van de stad – en anderzijds om het ordeningsvraagstuk van de ruimtegebruiksvormen in groter verband te zien. Denk hierbij aan locatievraagstukken voor landbouw, energie en bedrijvigheid. Deze komen in een ander licht te staan wanneer een ruimer gebied wordt beschouwd.

Gelaagde opbouw alternatieven, één basispakket met pluspakketten

De projectorganisatie stelt voor de volgende fase van de verkenning in te gaan met vier kansrijke oplossingsrichtingen: 1) ruimte voor dijken en landbouw, 2) ruimte voor bedrijvigheid en energie, 3) ruimte voor landschap en cultuurhistorie en 4) ruimte voor natuur en water.

Wij waarderen de inspanningen om de 180 aangereikte bouwstenen te ordenen in vier overzichtelijke richtingen. Het betreft een zeer complexe opgave. Maar wij adviseren u om deze vier oplossingsrichtingen nog een her-ordering te geven ten behoeve van de kwaliteit van het keuzeprocess. De vier voorgestelde richtingen suggereren gelijkwaardigheid, terwijl er grote verschillen zijn in het bereiken van de doelstellingen van het Rivierklimaatpark. Er is een extra ordeningsslag nodig om hoofd- en bijzaken voor de lange termijn te scheiden. Dit kan door het maken van een gelaagde opbouw van de alternatieven. Om enerzijds bij alle alternatieven de ambities voor IJsselpoort (Rivier-Klimaat-Park) te kunnen realiseren en anderszijds onderscheidende keuzes te kunnen onderzoeken, bevelen wij aan om één basispakket te gaan ontwerpen. Het is het 'bouwplan' voor IJsselpoort dat de ondergrond en de netwerken in het gebied op orde brengt als basis voor de verdere gebiedsontwikkeling. Hieraan worden vervolgens twee of drie onderscheidende toekomstperspectieven voor het ruimtegebruik toegevoegd. Het basispakket is noodzakelijk om de essentie van de visie te realiseren, de pluspakketten zijn optioneel.

Het basispakket garandeert dat de hoofddoelstellingen gehaald gaan worden. Dit pakket zal voor een groot deel kunnen bestaan uit elementen van oplossingsrichting 4 (natuur en water) en uit delen van oplossingsrichting 3 (landschap en cultuurhistorie). Deze ingrepen dienen het publiek belang voor de lange termijn; het gaat hierbij om het op orde brengen van de ondergrond en de netwerken (laag 1 en 2 uit de lagenbenadering) als antwoord op de grote vraagstukken voor het riviersysteem, de klimaatopgave en de beoogde parkfunctie. Hier worden de opgaven voor hoogwaterveiligheid, ecologie, scheepvaart en de stedelijke leefomgeving aangepakt.

Op deze basis worden vervolgens de overige ruimtegebruiksvormen (zoals bedrijvigheid, energieproductie, landbouw en dag- en verblijfsrecreatie) geprojecteerd, met behulp van twee of drie onderscheidende redeneerlijnen. Dit zijn de pluspakketten, bruikbaar voor het gesprek met partijen en de streek en het uitvoeren van een milieueffectbeoordeling en MKBA. Wij beschouwen oplossingsrichting 1 (dijken en landbouw) hierbij niet als een pluspakket, maar veeleer als een verbeelding van de autonome ontwikkeling. Overigens, niet alles hoeft *per se* in het plangebied, soms is juist de omgeving uitermate geschikt voor bepaalde gebruiksfuncties (denk aan landbouw en windmolens).

Aanpak rivierbodemdaling is urgent

In ons eerdere advies hebben wij de daling van de rivierbodem en de steeds hoger wordende uiterwaarden benoemd als één van de grootste knelpunten. Tot op heden maakt de opgave voor de duurzame bodemligging geen onderdeel uit van dit project, in afwachting van het lopende MIRT-onderzoek naar de bodemerosie. Wij adviseren u dit te heroverwegen; de insnijding van de bodem is met stip de meest urgente opgave. Met een daling van twee centimeter per jaar ligt de bodem in IJsselpoort in 2050 ruim een halve meter en 2100 zeker anderhalve meter lager! Dat werkt door in grondwaterstanden en daardoor in allerlei gebruiksfuncties en (natuur)waarden. De MIRT-verkenning Rivierklimaatpark is bij uitstek een kans tot integratie en versnelling van de aanpak van dit knelpunt. Ingrepen in het Rivierklimaatpark mogen de bodemerosie in ieder geval niet versterken, maar bij voorkeur worden er maatregelen genomen om de insnijding actief af te remmen. Door zowel een duurzame bodemligging als een robuuste hoogwaterafvoer tot doelstellingen van het project te maken, kan de bodemdaling in IJsselpoort versneld worden aangepakt én worden gecombineerd met rivierverruiming en de ecologische, landschappelijke en recreatieve doelen van het project. Als daarentegen een duurzame bodemligging geen onderdeel van het project wordt, dan zal de aanpak van dit urgente probleem pas later en sectoraal (zonder meerwaarde) worden uitgevoerd.

Op korte termijn zal er een gesprek plaatsvinden tussen het kwaliteitsteam en een afvaardiging van de stuurgroep. Wij zouden het op prijs stellen als hierbij ook de vertegenwoordiger van het ministerie van I&W aanwezig is om de integratie van de rijksopgaven van de duurzame bodemligging en robuuste rivierafvoer te bespreken.

Wij adviseren u graag om nadere invulling te geven aan dit advies.

Met vriendelijke groet,

ir. Yttje Feddes

Voorzitter van het Q-team Rivierklimaatpark IJsselpoort

Het Q-team MIRT-verkenning Rivierklimaatpark IJsselpoort bestaat uit Yttje Feddes (voorzitter), Peter van Rooy, Frans Klijn en Sjef Jansen. Het doel van het Q-team is het borgen van de ruimtelijke kwaliteit en integriteit van de MIRT-verkenning. Voor contact met het Q-team kunt u zich richten tot secretaris Kees van der Velden, 026 3598140 of k.vander.velden@gelderland.nl.